

RECENZÍÓK

Cikkismertetés: Az egészségveszteségek globális trendje

A 2021-es Global Burden of Diseases Study 2021 válogatott eredményei

*Article review: The global trend in health losses
Selected results of the Global Burden of Diseases Study 2021*

Ismertető: [Vitrai József](#)

Doi: [10.58701/mej.15978](https://doi.org/10.58701/mej.15978)

Ismertetett cikk: Murray, C. J. L., & GBD 2021 Collaborators (2024). Findings from the Global Burden of Disease Study 2021. *Lancet (London, England)*, 403(10440), 2259–2262. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(24\)00769-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)00769-4)

Kulcsszavak: egészségveszteség; halálozás; egészségkockázat; előrejelzés
Keywords: health loss; mortality; health risk; forecast

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A *Global Burden of Diseases Study* (GBD) 1991-ben indult, és az elmúlt három évtizedben folyamatosan tett közzé átfogó egészségvizsgálásokat. A GBD minden ismétlése egyre részletesebbé vált, több okot, kockázatot és földrajzi helyet tartalmazott, javította a korcsoportos elemzések felbontását, és a fejlesztés lehetővé tette a kiegészítő tanulmányok elvégzését. Így készült el például többféle előrejelzés (GBD 2021 Fertility and Forecasting Collaborators, 2024), és az antimikrobiális rezisztencia terhének becslése is (Ranjbar & Alam, 2023). A nagyobb részletesség az elsődleges adatforrások jelentős növekedése miatt vált lehetővé: a GBD 2021-ben 328 938 különböző adatforrást használt fel, ami 459 betegség és kockázati tényezőre vonatkozó, több mint 607 milliárd mutató becslését tette lehetővé. A mutatókat nemzetközi szakértői gárda állította

össze, amelynek létszáma már meghaladja a 12 000 főt. A 2021-es GBD-ben központi szerepet játszik a Covid-19 járvány számátalan mechanizmuson keresztül megvalósuló hatása, de a tanulmány eredményei emlékeztetnek minket arra, hogy más globális trendek annak ellenére is folytatódhatnak, hogy a világ egy súlyos egészségügyi sokkot élt át.

EREDMÉNYEK

Várható élettartam, halálozás

A Covid-19 a várható élettartamban akkora visszaesést okozott, amire 71 év óta nem volt példa. Globálisan a csökkenés 1,6 év volt 2019 és 2021 között, és 204 ország, illetve térség közül mindössze 32-ben figyelték meg a várható élettartam növekedését. A járvány jobban sújtotta a férfiakat, ugyanakkor az 5 év alattiak

halálózása tovább csökkent. Az elmúlt hét évtizedre visszatekintve megállapítható, hogy mind a felnőttek, mind a gyermekek életkilátásai folyamatosan javultak: 1950 és 2021 között 22,7 évvel emelkedett a várható élettartam. A világon jelentősen csökkent a fertőző betegségek okozta halálózások száma, különösen a gyermekek körében, ami a higiénia javulásának, a specifikus beavatkozásoknak (pl. gyermekkori védőoltások) és a hatékony egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés javulásának köszönhető. 1950-től – az első olyan évtől, amelyre vonatkozóan a GBD becsléseket készít a várható élettartamról – a Covid-19 világjárvány kezdetéig a világ népességének élettartama általában javult, köszönhetően a növekvő iskolai végzettségnek, az egy főre jutó jövedelem növekedésének és az egészséget javító termékek és módszerek terén elért, figyelemre méltó technikai innovációnak. A várható élettartamban a Covid-19 világjárvány miatt bekövetkezett trend megfordulása arra hívja fel a figyelmet, hogy az egészségügyben elért eredmények bizonytalanok.

A magas jövedelmű országokban már a Covid-19 világjárvány előtt is megjelentek az új kihívásokra utaló figyelmeztető jelek. A szív- és érrendszeri betegségek okozta halálózás folyamatos és látszólag feltartóztathatatlan csökkenése több országban megállt, sőt megfordult. Ezt a megfigyelést valószínűleg az elhízás és ehhez kapcsolódóan az éhomi vércukorszint növekedése okozta. Ezen túlmenően más globális fenyegetések, mint például az antimikrobiális rezisztencia, a mesterséges intelligencia rosszindulatú felhasználása által táplált bioterrorizmus, valamint az éghajlatváltozás és annak számtalan hatása, beleértve a hőterhelést jelentő környezet által okozott növekvő élelmezési bizonytalanságot, továbbra is azzal fenyegetnek, hogy kisiklatják a fejlődés általános tendenciáit.

Termékenység

A világ hihetetlen termékenységi átmene- tet élt át, ami oda vezetett, hogy a legtöbb országban a teljes termékenységi ráta a 2,1 gyermek/nő helyettesítési szint alatt van. A nők képzettségének növekedése, a modern fogamzásgátló módszerek által kielégített igények, az urbanizáció és a gyermekhalandóság csökkenése miatt a termékenységi arányszámok gyorsan csökkenhetnek. A becslések szerint 2021-ben mintegy 110 országban a teljes termékenységi arányszám a helyettesítési szint alatt lesz, és 2050-re várhatóan 155 országban lesz így. Ezzel szemben a szubsaharai Afrika nyugati részén a teljes termékenységi arányszámok lassú csökkenése – az 1950-es 6,94-ről 2021-re 4,29-re, 2050-re pedig 2,72-re – azt jelenti, hogy a teljes népesség a szubsaharai Afrika egészében valószínűleg tovább fog nőni, esetleg a század végéig. Az éghajlati változások, a növekvő iskolai végzettség és a nők reprodukív egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést célzó erőfeszítések felgyorsíthatják a termékenység csökkenését. Ha azonban a termékenység ebben a régióban nem csökken az előre jelzettnél sokkal hamarabb és gyorsabban, akkor a Száhel-övezetben jelentősen megnőhet az éghajlati válságnak, az erőforráshiány és a politikai instabilitásnak, a magas gyermekhalandóságnak és a szegénységnek kitett emberek száma. A világ többi részén tartósan alacsony termékenység és a szubsaharai Afrika számos országában a pótlást meghaladó termékenység közötti ellentét azt jelenti, hogy demográfiai egyensúlytalanság alakul ki. Ebben az évszázadban számos ország afrikaiak nagymértékű bevándorlására számíthat.

Kockázati tényezők

A magas testtömegindex (TTI) és az éhomi vércukorszint globális értékei folyamato-

san emelkednek, és az ezekkel összefüggő cukorbetegség gyakorisága is. Mivel az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés javul, több olyan országban, ahol gyakoribbá válik a cukorbetegség, mégis csökken a betegséghez köthető halálozás. Más, nagy betegségteherrel járó kockázatok azonban sürgős beavatkozást tesznek szükségessé. Ide tartozik a magas vérnyomás, az édesített italok fogyasztása, az alacsony fizikai aktivitás és a kábítószerfogyasztás.

A levegő porszennyezettsége – miközben az elvesztett életek egyik fő oka maradt – globálisan emelkedik, különösen Dél-Ázsiában. A járvány következtében mind a depresszió, mind a szorongás gyakorisága jelentősen megemelkedett az egész világon.

Előrejelzések

A GBD 2021 jelentés a globális betegségteher 2050-ig szóló előrejelzését is magába foglalja. A valószínűségekre épülő előrejelzés valamennyi vizsgált kockázati tényezőt számításba veszi. Ugyancsak figyelembe vették az éghajlatváltozás közvetlen hatásait, továbbá a levegő porszennyezettségének várható trendjét is. Annak ellenére, hogy a testtömegindex, a vércukorszint, a droghasználat és néhány térségben a porszennyezettség is növekedni fog, a várható élettartam növekedése várható. A várt fejlődés azonban sérülékeny, és számos globális fenyegetés kisíklathatja azt. A Lancet „A XXI. sz. Globális Egészségkockázatai Bizottság” azon dolgozik, hogy számszerűsítse, vagy legalábbis jellemezze e főbb potenciális veszélyek némelyikét, beleértve az éghajlatváltozást, ami számos olyan lehetséges tényezőn keresztül hat, mint például az élelmezési bizonytalanság, a világjárványok, az antimikrobiális rezisztencia, a konfliktusok nukleáris eskalációja, a mesterséges intelligencia rosszindulatú

használata, valamint a cukorbetegség, az elhízás, a függőség és a társadalmak öregedésének egyre nagyobb elterjedése.

KÖVETKEZTETÉSEK

Hatalmas lehetőségek állnak rendelkezésre a jövőbeli terhek jelentős csökkentésére és a várható egészséges élettartam növekedésének felgyorsítására, különösen, ha a nem fertőző betegségek főbb kockázatait kezeljük. Az elemzés számszerűsíti azt a potenciált, de nem határozza meg pontosan azt a mechanizmust, amellyel a legfontosabb kockázati tényezőkkel foglalkozni lehet. Bár a dohányzás csökkentésére igazolt szakpolitikai intézkedéscsomagok állnak rendelkezésre, az elhízás csökkentéséhez szükséges szakpolitikai csomag kevésbé egyértelmű. A GLP-1 agonisták sikere a tartós testtömegcsökkenés elérésében a kísérletek során egy új utat mutathat, de sokkal több kutatásra van szükség ahhoz, hogy megértsük a táplálkozási kockázati tényezők kezelésének lehetőségét lakossági szinten és a szociodemográfiai spektrumban. A GBD 2021 szerint ténylegesen három kulcsfontosságú kockázati tényezőt kell kezelni ahhoz, hogy jelentős hatást lehessen elérni: a dohányzást, az elhízást és a magas vérnyomást. Amint az egészségügyi vezetők mérlegelik a nem fertőző betegségek kockázatainak csökkentésének lehetőségeit országokban, e fő kockázati tényezők (és más, az előrejelzési tanulmányunkban számszerűsített, nem fertőző betegségek kockázatainak) kezelésére irányuló stratégiáknak kiemelt szerepet kell kapniuk a nemzeti vitákban.

AJÁNLÁS

A múlt- és jövőbeli trendek megismerése elősegíti a megfelelő döntéseket az egészség védelme, fejlesztése és visszaállítása

terén. A GBD 2021-es átfogó elemzése kiváló tájékoztató pontot nyújt a Föld lakosságának egészségi állapotáról, kockázatairól és azok jövőbeli alakulásáról.

HIVATKOZÁSOK

- Murray, C. J. L., & GBD 2021 Collaborators (2024). Findings from the Global Burden of Disease Study 2021. *Lancet (London, England)*, 403(10440), 2259–2262. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(24\)00769-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)00769-4)
- GBD 2021 Fertility and Forecasting Collaborators (2024). Global fertility in 204 countries and territories, 1950–2021, with forecasts to 2100: a comprehensive demographic analysis for the Global Burden of Disease Study 2021. *Lancet (London, England)*, 403(10440), 2057–2099. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(24\)00550-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)00550-6).
- Ranjbar, R., & Alam, M. (2023). Antimicrobial Resistance Collaborators (2022). Global burden of bacterial antimicrobial resistance in 2019: a systematic analysis. *Evidence-based nursing*, ebnurs-2022-103540. Advance online publication. <https://doi.org/10.1136/ebnurs-2022-103540>

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A cikk elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta.

INFORMÁCIÓK A SZERZŐRŐL

Vitrai József
Széchenyi István Egyetem Egészség- és Sporttudományi Kar, Szülészeti és Nőgyógyászati Tanszék, Győr
vitrai.jozsef@gmail.com

CIKKINFORMÁCIÓK

Beküldve: 2024. 06. 01.
Elfogadva: 2024. 08.01.
Megjelentetve: 2024. 09. 16.

Copyright © 2024 Vitrai József. Kiadó: Magyar Népegészségügy Megújításáért Egyesület. Ez egy nyílt hozzáférésű cikk a CC-BY-SA-4.0 licenstszerződés alapján.